

Історія середньовічного українського чернецтва ще й досі лишається маловідомою сторінкою історичного минулого нашого народу. Відомо, що львівський дослідник Роман Ярославович Берест присвятив вивченню окремих аспектів цієї проблеми багато років науково-дослідної праці. Як свідчить формулювання теми монографії, наукові інтереси його дослідження мають чітко окреслені проблематичні, територіальні та хронологічні межі.

Наукова новизна представленої тематики не викликає жодних сумнівів, адже робота автора охоплює низку важливих питань, які дають змогу відкрити історію появи перших ченців у Галичині, виділити різні шляхи формування найдавніших галицьких монастирських осель, встановити певні особливості виникнення чернечих поселень та висвітлити характерні риси їхніх житлових споруд, різних способів існування чернецтва, особливості існування та діяльності середньовічних монастирів, чернечий побут, функціонування при монастирях господарських занять, промислів, ремісничого виробництва тощо.

Для висвітлення окресленої проблематики автор намагався комплексно використати археологічні та писемні джерела, які часто доповнює відомостями спелеології, топоніміки, нумізматики та інших наукових дисциплін. Важливо, що автор використовує не лише значну групу писемних джерел, але й наукові звіти багатьох дослідників і результати власних археологічних досліджень, які йому вдалося виконати впродовж багатолітньої роботи над темою. Важливо, що переважна більшість матеріалів у науковий обіг вводиться вперше.

Застосовуючи різні методи та методологічні прийоми комплексного наукового дослідження, Роман Ярославович зумів встановити існування низки організаційних форм, які побутували у чернечому середньовічному житті (кіновія, келіотство, ідіоритмія, анахоретство, ісихазм і т. д.).

Загалом структура монографічного дослідження не викликає застережень. Проте, на

нашу думку, у вступній частині роботи варто було б чіткіше та аргументованіше обґрунтувати поняття «Галичина», яке є характерним для середніх віків.

Розділи роботи поступово висвітлюють матеріали в проблемно-хронологічному ракурсі. Варто відзначити, що монографічне дослідження виконано на основі комплексного використання вітчизняних і зарубіжних літописних повідомлень і хронік, архівних документів, археологічних джерел, топонімічних відомостей тощо.

У відповідному розділі роботи автор, на нашу думку, досить вдало подає характеристику та класифікацію джерельної бази, зазначає особливості її формування за доби середньовіччя. Видається, що також добре висвітлено історію досліджень монастирів Галичини, в якій Р. Берест раціонально окреслює чотири послідовні етапи на шляху формування історичних знань про середньовічне українське чернецтво.

Окремим аспектом наукового дослідження чернечого житла автор виділяє печерні монастирі. На основі застосування спеціальних методів досліджень показано шляхи та принципи створення печерних монастирів, подано їхню класифікацію, відзначено характерні ознаки, наведено багато нових цінних історичних відомостей тощо. Значної уваги в роботі заслуговують ті печерні монастирі, виникнення та існування яких одночасно відоме за писемними джерелами та археологічними пам'ятками і матеріалами. Одним із них є Крехівський печерний монастир. Застосовуючи порівняльний і типологічний методи історичного дослідження, на його прикладі виведено низку особливих типологічних рис та ознак середньовічних чернечих житлових споруд, які є характерними також для багатьох інших печерних монастирів Галичини.

Чільне місце в монографічному дослідженні відведено житловим спорудам монастирських осель, які будували на городищах і поблизу них, біля відкритих поселень і т. д. За результатами наукових досліджень встановлено певні закономірності та виділено низку чин-

ників, котрі мали вирішальний вплив на вибір місця для будівництва того чи іншого монастиря, на принципи забудови келійних приміщень, на поступову еволюцію житлових споруд тощо. Помітну увагу на сторінках праці відведено встановленню спільних і відмінних рис між чернечими та мирськими житлами, характеристиці предметів домашнього побуту, що часто підтверджено відповідним ілюстративним матеріалом.

Варто відзначити і оригінальність виконаної роботи. На нашу думку, вона полягає у багатьох моментах. Зокрема, зіставлення історичних відомостей та археологічних матеріалів із положеннями Статуту, який регламентував

повсякденне чернече життя, дало змогу досліднику не тільки виділити низку організаційних форм, у межах яких існували середньовічні монастирські оселі Галичини, але й чимало іншого із життя чернечих общин.

Загалом книжка справляє добре враження, хоча іноді трапляються незначні граматичні огріхи, котрі не применшують наукового значення роботи. На основі зазначеного — новизни та оригінальності виконаного дослідження, його самостійного характеру, цінності та важливості наукових висновків вважаю, що робота Романа Ярославовича Береста стане помітною віхою у справі вивчення середньовічної історії України.

Д.Н. КОЗАК